Mărturisirea antiecumenistă NU este Reformă! Considerente teologice față de unele teze puse în discuție publică de către Părintele Matei Vulcănescu

De câteva săptămâni, Părintele Matei Vulcănescu a pus în discuție publică unele opinii teologice, prin intermediul filmelor pe care le face pe Youtube, dar și al unor postări dintr-un grup de Whattsapp, numit „Pro Ortodoxia”, provocând în rândul credincioșilor o dezbatere aprinsă pe aceste teme. Unii dintre acești credincioși m-au abordat și pe mine, cerându-mi părerea despre părintele Matei și despre opiniile sfinției sale. Multe dintre aceste persoane erau tulburate de ideile auzite și îmi cereau mie să le explic ce a dorit să spună părintele, motiv pentru care eu i-am trimis invariabil să discute cu sfinția sa, considerând că nu este treaba mea să explic spusele altcuiva.

Totuși, unele dintre ideile expuse de părintele Matei mi-au atras atenția, pentru că, pe de o parte, sunt, ca să spunem așa, „noi” pentru spațiul nostru ortodox, și, pe de altă parte, depășesc, în opinia mea, cadrul stabilit luptei antiecumeniste de către sfintele canoane, **motiv pentru care consider de bun augur să stabilesc o delimitare între aceste idei și frontiera canonică până la care, noi, mărturisitorii nepomenitori români, suntem dispuși să mergem**.

Părintele Matei s-a exprimat în sensul că a formulat aceste idei pentru a le pune în dezbatere publică, motiv pentru care, în acest cadru prestabilit de sfinția sa, îmi permit să emit și eu câteva considerații, asigurându-l pe părinte de deplina mea dragoste frățească și considerație.

Cât de des se cuvine să ne împărtășim?

În mai multe postări de pe Youtube, părintele Matei Vulcănescu abordează problema desei împărtășiri a credincioșilor și emite opinia că preoții care nu permit deasa împărtășire a acestora sunt „eretici” sau „păgâni și vameși”. În sprijinul afirmațiilor sfinției sale, părintele Matei aduce canoanele care par a susține ideea împărtășirii frecvente. Într-una dintre postări, părintele Matei îl acuză direct pe părintele mărturisitor Ioan Ungureanu pentru că nu i-a împărtășit un ucenic, atunci când l-a trimis la Orășeni.

Problema desei împărtășiri este una care se pune încă din secolul al XVIII-lea în mediul ortodox, reușind să convingă mai ales sudul european, mai puțin Ortodoxia din nordul Europei, și se bazează pe interpretarea unor sfinte canoane ale Bisericii primare, care **recomandau** împărtășirea la fiecare Sfântă Liturghie a celor care participau la ea.

Adversarii acestei idei susțin, cred că pe bună dreptate, faptul că în stabilirea frecvenței împărtășaniei trebuie luată în calcul starea duhovnicească a creștinilor din zilele noastre în general, nivelul de pregătire spirituală a creștinului contemporan, conștiința bisericească pe care acesta o are.

Se cuvine să analizăm succint conținutul acelor canoane și să vedem ce anume ne transmit ele.

Canonul 8 apostolic spune: „Dacă vreun Episcop ori prezbiter ori diacon, sau oricare din catalogul preoțesc, aducerea înainte făcându-se, nu se va împărtăși, să spuie pricina și, de va fi binecuvântată, aibă iertare. Iar de nu o va spune, să se afurisească, ca unul ce s-a făcut pricinuitor de vătămare norodului, și prepus a făcut întru el asupra celui de o a adus, ca și cum sănătos nu o a adus”[1].

Din acest canon înțelegem că dacă un episcop, preot sau diacon refuză să se împărtășească, trebuie să ofere un motiv pentru refuzul său, pentru a nu provoca sminteală în popor, **iar dacă are o motivație pentru care nu se împărtășește va dobândi iertare**.

Sminteala pe care ar putea-o provoca refuzul clericilor de a se împărtăși are două aspecte:

1. fie poporul ar putea crede că ei, ca slujitori ai altarului, trăiesc în păcat;
2. fie ar putea crede că clericii refuză împărtășania deoarece consideră că cel ce a pregătit-o nu a pregătit-o cum trebuie sau, poate, e în vreo erezie.

Accentul din acest canon pare a se pune pe unitatea liturgică și dogmatică mai curând decât pe obligativitatea de a se împărtăși, **fiind vizată păstrarea legăturii euharistice dintre preoți** și, în general, dintre toate unitățile componente ale Bisericii Ortodoxe. Tot din acest canon vedem că, atunci când există un motiv justificat, există posibilitatea ca cineva să participe la Sfânta Liturghie fără a se împărtăși[2].

Canonul 9 apostolic spune: „Toți credincioșii cei ce intră în biserică și aud Scripturile, dar nu rămân la rugăciune și la Sfânta Împărtășanie, ca unii ce fac nerânduială în Biserică trebuie să se afurisească". Canonul 9 completează canonul 8, sancționându-i și pe mirenii care nu stau la slujbe și la Sfânta Împărtășanie, ca unii care produc nerânduială în Biserică.

Cele două canoane apostolice sunt completate de către canonul 2 Antiohia, care spune: „Toți cei ce intră în Biserică și ascultă Sfințitele Scripturi, dar nu se împărtășesc de rugăciune împreună cu norodul, sau se întorc despre împărtășirea Sfintei Euharistii, după oarecare nerânduială, aceștia să se facă lepădați de Biserică, până ce, mărturisindu-se și arătând roduri de pocăință și rugându-se să poată dobândi iertare. Și să nu fie iertat a se împărtăși cu cei neîmpărtășiți. Nici a se primi întru altă Biserică cei ce întru alta nu se adună împreună. Iar de se va arăta vreunul din episcopi sau din prezbiteri sau din diaconi că se împărtășește cu cei făcuți de Canon neîmpărtășiți, și acesta să fie neîmpărtășit, ca unul ce tulbură liniștea Bisericii"[3].

Prin urmare, observăm că **refuzul de a se împărtăși al celor care participă la Sfânta Liturghie este considerat o neorânduială, alături de neparticiparea cu atenție la rugăciune,** care trebuie sancționată cu afurisirea, indiferent de treapta clericală, de statutul de mirean sau de desăvârșirea pustnicească, ceea ce însemna că cel afurisit era oprit temporar de la Sfânta Euharistie[4], urmând a fi primit după ce trecea prin cele cinci trepte ale reprimirii în Biserică, despre care ne vorbește Sfântul Grigorie al Neocezareei în canonul 11: „**Plângerea este afară de uşa casei de rugăciune, unde stând cel ce a păcătuit, trebuie să se roage credincioşilor celor ce intră ca să se roage pentru el. Ascultarea este înăuntru de uşa din tindă, unde trebuie să stea cel ce a păcătuit până la catehumeni, şi de acolo să iasă; ca auzind, zice Vasile cel Mare, Scripturile şi învăţătura, să se scoată afară şi să nu se învrednicească de rugăciune; iar prosternarea este ca înăuntru de uşa bisericii stând, să iasă cu catehumenii; şi starea împreună, ca să stea împreună cu credincioşii şi**

să nu iasă cu catehumenii; cea mai de pe urmă este împărtăşirea cu Sfintele Taine”.

De ce anume este considerat refuzul de a se împărtăși o neorânduială, ne întrebăm mai ales noi cei din zilele de astăzi, care ne împărtășim atât de rar? Pentru a putea oferi un răspuns corect la această întrebare se cuvine să facem distincția pe care o face și tâlcuirea canonului 2 Antiohia din *Pidalion*, unde spune că acest canon nu se referă la cei ce se îngrețoșează sau urăsc Dumnezeiasca Cuminecătură, pentru că, pe drept, aceia merită să fie anatemizați direct pentru asemenea atitudine, ci introduce ca motive smerenia și evlavia, care îi împiedică pe unii să se împărtășească. La tâlcuirea canoanelor 8 și 9 apostolice sunt introduse ca motive și anumite păcate pe care cineva le-ar avea, care îi fac nevrednici. Aceste motive ne arată că accentul pus de cele trei canoane cade pe **dreapta viețuire**, adică pe **ortopraxie**, ca premisă a participării la cina euharistică, iar nu pe o obligativitate de a se împărtăși cu orice preț.

Această înțelegere a celor trei canoane o are și marele canonist Ioan N. Floca, care consideră că

> *În privința celorlalți creștini, canonul 9 apostolic prevede că au îndatorirea de a se împărtăși ori de câte ori participă la Sfânta Liturghie. Se înțelege însă că numai în cazul în care îndeplinesc condițiile morale și religioase spre a putea primi cu vrednicie această Sfântă Taină, pentru că, potrivit Sfântului Pavel, cel ce se împărtășește cu nevrednicie acela «își mănâncă și își bea osândă, nesocotind Trupul Domnului» (1Cor. 2,29)”[5].*

Înțelegem de aici că „îndatorirea” **nu este o obligație**, ci **o datorie morală de a trăi ortodox în așa fel încât să fii mereu pregătit pentru a primi Trupul și Sângele Domnului**. Faptul că este citat și cuvântul Apostolului, care ne reamintește de cei ce mănâncă și beau Trupul și Sângele Domnului cu nevrednicie, ne arată că vrednicia nu se referă, cum spunea Sfântul Nicolae Cabasila, doar la „rugăciuni, cântări și tot ce se rostește într-însa [Sfânta Liturghie, n.n.]”[6], ci și la o curățire de păcate prin spovedanie și viață curată, pentru că e greu de imaginat că cineva poate să mănânce Trupul lui Hristos cu nevrednicie și să își agonisească osândă veșnică doar pentru că nu este atent la

liturghie. De altfel, Sfântul Nicolae Cabasila și spune că „trebuie să existe **și** în slujba Sfântei Liturghii mijloace de pregătire în acest scop”[7], lăsând să se înțeleagă prin acest „și” că există și alte mijloace de pregătire pentru a primi cu vrednicie Sfânta Împărtășanie.

Există opinia, susținută și de Sfântul Nicodim Aghioritul, potrivit căreia aceste canoane susțin deasa împărtășanie. Însă din texte se vede că ele susțin mai curând **imperativul unei drepte viețuiri capabile să ne facă vrednici de a ne împărtăși**. La această concluzie ne duce și cuvântul Sfântului Ioan Hrisostom, care spune că **cel care nu este vrednic să se împărtășească nu ar trebui să fie vrednic nici să stea în Biserică la Liturghie**, ci ar trebui să părăsească biserica odată cu catehumenii, cărora diaconii le cer să plece, când slujba lor s-a terminat, prin ectenia „Cei chemați ieșiți!”. Înțelegem din aceste cuvinte motivul pentru care cel ce nu se împărtășea la fiecare Sfântă Liturghie era afurisit, adică oprit de la comuniunea bisericească până când se îndrepta, iar acest motiv **nu este refuzul de a se împărtăși, ci faptul că are o viață lăuntrică ce îl face nevrednic de a se apropia de cele sfinte,** motiv pentru care cred că părintele Matei ar trebui să insiste pe primenirea vieții credincioșilor, care ar aduce cu sine și o sporire a frecvenței împărtășirii, decât să insiste atât de vehement doar pe împărtășirea propriu-zisă, fără niciun accent pe trăirea înaltă.

Și atunci, întrebarea care se ridică pentru părintele Matei este: **Aceste sfinte canoane poruncesc cu adevărat deasa împărtășanie, și dacă da, de ce o fac? Doar din dorința de a se realiza scopul Sfintei Liturghii**, descris de Sfântul Nicolae Cabasila ca: „Lucrul Dumnezeiești Liturghii este să prefacă pâinea și vinul în Trupul și Sângele lui Hristos, iar scopul ei este sfințirea credincioșilor prin împărtășirea cu ele”[8], sau mai ales **din considerentul de a ridica nivelul vieții spirituale morale în asemenea măsură încât oricine să fie gata oricând să se împărtășească cu Sfintele Taine**? Este un scop pur ontologic, unirea cu Hristos în cea mai înaltă măsură, sau și (sau mai ales) unul moral în această impunere? Eu nu sunt capabil să dau răspuns la astfel de întrebare, dar sunt convins că părintele Matei, cu erudiția sfinției sale, nu va avea o problemă în a găsi răspunsul corect.

Cu privire la scopurile Sfintei Liturghii, se cuvine să facem precizarea că sfințirea credincioșilor se face în mod deplin prin Sfânta Împărtășanie, dar cel ce nu se împărtășește nu pleacă cu totul nefolosit din Sfânta Liturghie. Părintele profesor Mircea Vintilescu[9] explică foarte bine legătura și diferența dintre Împărtășirea

cu Sfintele Taine și celelalte forme de împărtășire cu Dumnezeu ce decurg din participarea la Sfânta Liturghie:

> *Fără îndoială că participarea în duh la dumnezeiasca Liturghie și la toate celelalte slujbe bisericești reprezintă* ***unul din felurile unirii omului cu Dumnezeu****,* ***unire care se săvârșește prin cunoaștere și iubire****. Prin prezența la Sfânta Liturghie, credincioșii se găsesc în atmosfera dumnezeiești Cine celei de Taină și participă la ea cu gândul, cu mintea și cu inima, ca unii care urmăresc cu privirea și cu auzul desfășurarea Sfintei Liturghii, dar,* ***neîmpărtășindu-se cu Sfintele Taine, aceștia nu se fac pe deplin subiecte ale lucrării ascunse și tainice ale Duhului lui Hristos****. Printr-o astfel de participare, ei* ***pot câștiga sfințenia în sensul moral îndeosebi al acestui cuvânt****, ca rezultat al atenției și concentrării, al contemplării, al meditației și al pătrunderii de tot ce se face și se rostește în cursul serviciului divin pentru aducerea Sfintei Jertfe și în vederea împărtășirii din ea. Pe de altă parte, Jertfa liturgică este expresia cea mai perfectă a unirii noastre cu Iisus Hristos, prin transformarea în Sfântul Său Trup și Sânge a pâinii și vinului aduse de credincioși, ca simboluri ale vieții lor.*

Când se pune problema desei împărtășiri, se aduce argumentul că există sfinți ai pustiei care au trăit decenii uneori fără a se împărtăși. La aceasta se răspunde de către apărătorii ideii desei împărtășiri că sfinții pustiei nu s-au împărtășit duminical pentru că nu au avut posibilitatea să o facă. Argumentul mi se pare insuficient, deoarece **sfinții pustiei au avut posibilitatea să se împărtășească duminical, pentru că în pustie nu au fost trimiși cu forța,** puteau foarte bine să rămână în lume sau în mănăstire și să participe duminical la slujbe. Faptul că au ales să se despartă pe o perioadă, uneori foarte lungă, de Sfânta Liturghie și de Sfânta Împărtășanie înseamnă că nu au avut mentalitatea celor care consideră că cel ce nu se împărtășește duminical nu este fiu al Bisericii, ci, pe deplin conștienți de rolul extraordinar al Sfintei Împărtășanii în viața omului și de faptul că este cea mai desăvârșită formă de unire cu Hristos, lucru pe care și noi îl susținem fără rezerve, ei au ales să își desăvârșească nevoințele în pustiu pentru că, nevoindu-se și desăvârșindu-se prin practicarea celorlalte forme de unire cu Hristos: nevoința, ascultarea poruncilor și împlinirea lor, tăierea propriei voi,

smerenia etc., să se facă cu atât mai vrednici cinei euharistice a lui Hristos. Altfel, **nu se înțelege cum au decis de bună voie să plece în pustie zeci de ani uneori, dacă ar fi știut că astfel calcă sfintele canoane și se despart de Hristos, așa cum susțin vehement cei ce apără obligativitatea împărtășirii cu fiecare ocazie**.

Conștienți de faptul că Sfânta Împărtășanie nu este o răsplată din partea lui Hristos pentru vrednicia noastră, ci un pogorământ și un medicament care ne întărește pe drumul mântuirii, o dovadă a dragostei Acestuia pentru noi și a comuniunii noastre cu El și că oricât ne-am pregăti, nu putem vreodată fi suficient de vrednici pentru a-L primi cum se cuvine, trebuie să luăm în calcul și cuvintele Sfântului Nicodim care spune că Biserica nu așteaptă de la noi desăvârșirea pentru a ne împărtăși, **ci doar curăția de păcate și îndreptarea pe calea mântuirii**[10]. Pentru a înțelege distincția ce trebuie operată între o **vrednicie morală** și o **pregătire** pentru a primi Sfânta Împărtășanie putem să ne gândim la un exemplu dat adesea de către Părinții Bisericii, chiar și în rugăciunile Canonului de Împărtășire, unde se vorbește despre intrarea sub acoperișul casei noastre sufletești. Sfinții Părinți ne spun că așa cum atunci când primim un conducător lumesc, un împărat, un demnitar, o mare personalitate, ne pregătim casa, o măturăm, o aerisim, tot așa trebuie să facem și când Îl primim pe Fiul lui Dumnezeu în sufletul nostru. Această pregătire se mai numește **vrednicie**, nu în acel sens moral pe care îl invocă cei ce spun că putem să ne împărtășim cât mai des pentru că Împărtășania este un dar, nu o răsplată a vredniciei, ci în acel sens în care s-a exprimat sutașul care I-a spus lui Hristos că nu este vrednic să intre sub acoperișul casei sale (Mat. 8,8), sau în sensul în care a spus Apostolul Pavel că cei ce s-au împărtășit cu nevrednicie, adică fără să îi dea respectul și cinstea cuvenite Împăratului Împăraților Care venea să se sălășluiască în sufletele lor, au și murit.

Dacă rezumăm tot ce am spus până aici, rezultă că **Biserica nu impune un standard de deasă împărtășire, nici măcar prin cele trei canoane invocate mai sus, nici prin cugetarea Sfinților Părinți**, care se limitează la **a sfătui** deasa împărtășire, dar niciunul de rară împărtășire, **lăsând decizia împărtășirii la latitudinea preotului duhovnic, cel care este administratorul Tainelor lui Hristos, și a credinciosului care trebuie să o primească cu sufletul pregătit cum se cuvine**. Despre relația fină dintre preot și credincios în raport cu Sfânta Împărtășanie se poate citi în primul volum din *Dialoguri liturgice*, al

profesorului doctor Ioannis Foundoulis.

Sfântul Simeon al Tesalonicului, după cum aflăm din tâlcuirea la canoanele despre împărtășanie din *Pateric*, sfătuiește creștinii să nu aștepte 40 de zile până la a se împărtăși, ci, **de este chip**, să o facă chiar în fiecare Duminică. Din acest **sfat** reținem că **exista un obicei al împărtășirii la cel puțin 40 de zile distanță**, iar Sfântul Simeon doar îi sfătuiește pe creștini să se împărtășească mai des, dacă este cu chip, duminical, fără a acuza practica împărtășirii mai rare ca fiind „eretică", „schismatică", „necanonică", „păgână" sau „vameșă". Expresia „dacă e chip", poate să se refere și la posibilitatea fizică a unei prezențe duminicale la slujbe, dar, în același timp, și la necesitatea unei curățiri spirituale prealabile prin Spovedanie, care să facă posibilă această deasă împărtășanie.

Din *Pidalion* aflăm și că marele canonist Valsamon considera afurisirea celor ce nu se împărtășesc duminical ca o pedeapsă „prea iute", adică exagerată.

Coroborând cele două sfaturi patristice, putem cădea de acord că acuzarea părintelui Ioan Ungureanu că împărtășește credincioșii o dată la 40 de zile și, prin aceasta, e „eretic", „schismatic", „necanonic", nu este susținută de nicio argumentare teologică solidă, ca și tiradele mai noi în care părintele este somat „să Îl scoată pe Hristos din Sfântul Altar" etc. La fel de neîntemeiată este și discuția despre cât de des se împărtășește Mihai-Silviu Chirilă, purtată pe același grup de Whattsapp.

Prin această poziționare eu nu fac decât să analizez dacă părintele Matei are dreptate sau nu atunci când impune cu atâta vehemență deasa împărtășanie, raportându-o la sfintele canoane pe care le-a invocat. Nu fac o apologie a rarei împărtășiri sau a celei dese, conștient de aspectul eclesiologic pe care împărtășirea îl implică, drept formă de realizare în actualitate a Trupului lui Hristos, doar remarc că acele canoane invocate de părintele Matei **impun necesitatea unei trăiri creștine înalte sub toate aspectele, care să conducă la corolarul acesteia, care este unirea cu Hristos în Împărtășanie a întregii comunități**. Dar atunci când această trăire înaltă lipsește la nivel comunitar, cum e cazul epocii noastre, pe ce se mai întemeiază impunerea împărtășirii tuturor la fiecare Liturghie?

Pentru a încerca un răspuns totuși la întrebarea pusă la început: „Cât de des trebuie să ne împărtășim?", se cuvine să reamintim că, pentru preoți standardul

este de fiecare dată când liturghisesc, în afara cazului în care au un motiv justificat, iar pentru credincioși, dacă nu există un standard maximal al frecvenței împărtășirii, există unul minimal, care obligă la împărtășirea **obligatorie** în cele patru posturi sau cel puțin în Postul Sfintelor Paști[11]. De la acest standard în sus, împărtășirea este posibilă de atâtea ori de câte ori este pregătit credinciosul să o primească cu respectarea cerințelor pentru primirea acesteia cu vrednicie.

Care dintre cei ce se împărtășesc procedează mai corect? Cei ce o fac des, cei ce o fac mai rar? Răspunsul este: **cei ce o fac pregătiți de o conștiință curată și o viață ireproșabilă**. Nu o spun eu, o spune Sfântul Ioan Gură de Aur în *Cuvânt despre Epistola către Evrei*:

> *Mulți se împărtășesc… o dată pe an, alții de două ori, alții mai des. Care trebuie lăudați? Cei ce se împărtășesc o dată sau cei care adeseori sau cei ce rareori?* ***Nici cei ce se împărtășesc o dată, nici cei de mai multe ori, nici cei de puține ori, ci cei ce se împărtășesc cu conștiința curată și a căror viață este ireproșabilă****. Unii ca aceștia totdeauna, iar cei ce nu sunt de acest fel, niciodată să nu se apropie de cuminecătură.*

Aceste cuvinte închid orice discuție de această temă, susținând tot ce am spus până acum, arătându-ne, în plus, și faptul că marele sfânt Ioan Gură de Aur nu reducea Sfânta Împărtășanie doar la rolul de realizare a comuniunii Bisericii lui Hristos de împărtășirea tuturor, indiferent de starea morală a fiecăruia, cum pare a o face acest curent de gândire ce susține deasa împărtășire, în schimb condiționa realizarea Trupului mistic al lui Hristos de o viețuire ireproșabilă a fiecăruia, capabilă să aducă în jurul Sfântului Potir cu vrednicie pe cât mai mulți, într-o unire cu adevărat a celor sfinți care primesc Sfintele. Faptul că nu afirmă obligativitatea Împărtășirii în orice condiții la fiecare Liturghie, ca o condiție a împlinirii scopului Sfintei Liturghii, ne dă de înțeles că această idee nu era specifică acelei epoci, altfel e greu de crezut că Sfântul Ioan Gură de Aur ar fi ignorat-o.

Trebuie să ne spovedim înainte de Împărtășire?

O altă problemă pe care o ridică îndemnul la deasa împărtășanie este curățirea de păcate, despre care vorbește Sfântul Nicodim în citatul de mai sus. Se cuvine să ne spovedim înainte de a ne împărtăși?

Părintele Matei Vulcănescu pare a fi adeptul poziției grecești care spune că între Sfânta Spovedanie și Sfânta Împărtășanie nu ar exista nicio legătură de condiționare. Prin urmare, nu ar exista o necesitate de a te spovedi de fiecare dată înainte de împărtășanie.

Această afirmație, pe care am găsit-o și la liturgistul Ioannis Foundoulis[12], trebuie luată cu mare atenție, pentru că ea este infirmată de simpla relație creată în dreptul bisericesc de impunerea epitimiilor celor ce se spovedesc. **Atât timp cât toate sancțiunile pentru păcate pe care duhovnicul le dă sunt legate de oprirea pe o perioadă mai scurtă sau mai lungă de la împărtășire, nu se poate spune că nu ar exista o legătură de condiționare între cele două Sfinte Taine**. **Dimpotrivă**. De altfel, chiar profesorul Foundoulis vorbește, înainte de a spune că nu se condiționează cele două taine, despre epitimiile canonice și cum ele pot îndepărta pe cineva de la Sfânta Împărtășanie pe o perioadă mai scurtă sau mai lungă. Este adevărat că Sfânta Spovedanie trebuie folosită de către credincios de fiecare dată când se simte împovărat de păcate și că Sfânta Împărtășanie este hrană sufletească „pe care credinciosul trebuie să o ia ca să nu moară", cum spune Foundoulis, dar cum să ia hrana duhovnicească, dacă nu se spovedește mai întâi, pentru a se asigura că nu are vreun păcat care să îl ducă la moarte, dacă ia hrana vieții cu nevrednicie? Argumentarea aceasta pare a avea o lacună, iar profesorul Floca o numește chiar „rătăcire", când spune că

> *Pe tema aceasta a împărtășirii cu vrednicie sau cu nevrednicie și ca urmare a împărtășirii rare sau dese sau la anumite sărbători, în funcție de vrednicia sau nevrednicia celui ce se împărtășește, s-au iscat numeroase discuții și în vremurile mai demult și în zilele noastre, când* ***problema a fost reactualizată din pricina rătăcirii unora care pretindeau că împărtășirea deasă, chiar cotidianăm, ar putea fi practicată independent de vrednicia sau nevrednicia celui care ar primi Sfânta Împărtășanie****[13].*

Profesorul Floca explică în continuarea expunerii sale ce înseamnă vrednicia pentru împărtășire, citând îndemnul Sfântul Ioan Gură de Aur, în *Cuvânt despre Epistola către Efeseni*, care cere creștinilor „să-și curățe conștiința: „Credincioșii, și ei, să-și mărturisească păcatele, să primească dezlegare de la duhovnic și să ajuneze înainte de a se împărtăși”[14]. **Cum poate cineva să-și curețe conștiința decât prin spovedanie?** Dacă conștiința trebuie curățită de orice păcat înainte de Spovedanie, urmând raționamentul lui Foundulis, care spune că credinciosul trebuie să se folosească de Sfânta Spovedanie de fiecare dată când simte nevoia vindecării duhovnicești și a eliberării de păcatele care îl împovărează, de ce nu ar simți nevoia aceasta înaintea fiecărei Cuminecări? Sau ne putem curăți conștiința prin alt mijloc decât Spovedania? Sau micile păcate, pe care le putem trece cu vederea, nu pătează conștiința, în așa fel încât să trebuiască curățită înainte de Cuminecare?

Ideea pregătirii prin Spovedanie o găsim și la Sfântul Nicodim, care spune: „Înainte de împărtășire, **omul trebuie să facă pregătire cuvenită, adică se spovedește**, își frânge inima, se îndreptează, se umilește, este atent la sine, se păzește pe cât este posibil de gânduri pătimașe și de toată răutatea. De asemenea, se înfrânează, se roagă, privegheză, se face mai evlavios și se străduiește la toată fapta bună, gândindu-se ce împărat înfricoșat va primi în sine”[15], dar și în tâlcuirea canonului 9 apostolic: „…**să se împărtășească cu cuviincioasă înainte gătire** a zdrobirii inimii, **a mărturisirii**, a împlinirii canonului, a postului, după putere”[16]. Prin urmare, **frângerea inimii, îndreptarea, smerirea, atenția la propria activitate, înfrânarea nu suplinesc Spovedania, ci doar o complinesc**.

Știm că și Sfântul Apostol Pavel sfătuiește „să se cerceteze omul pe sine” înainte de împărtășanie. Dacă punem acest cuvânt în corelație cu cuvântul de la 1 Corinteni 13,5: „Cercetați-vă pe voi înșivă dacă sunteți în credință”, putem conchide că **această cercetare are și un aspect subiectiv, în care omul își cercetează propria conștiință, dar și unul obiectiv, în care el se supune unei cercetări a credinței și a sufletului în fața Bisericii**. Cum altfel am putea crede că cineva poate să știe dacă e în dreapta credință, dacă nu o cercetează în Biserică, împreună cu ceilalți, de aceeași credință cu el? Sau cum am putea să credem că Sfântul Apostol Pavel dă sfatul să ne împărtășim doar în baza unei scrutări a propriei conștiințe, când Sfântul Iacov ne spune:

„**Mărturisiți-vă unul altuia păcatele**, rugați-vă unul pentru altul, că mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului” (Iac. 15,16)?

Este adevărat că Sfântul Atanasie al Antiohiei învață: „Dacă greșim, că oameni suntem, cu păcate mici și de iertat, precum cu cuvântul, cu limba, cu auzul sau cu ochii ne răpim și ne înșelăm și cădem în slava deșartă și în mâhnire, în mânie sau în ceva asemenea, să ne osândim pe noi înșine și să mărturisim lui Dumnezeu și așa să ne împărtășim, crezând că Sfânta Împărtășanie ni se face nouă spre iertare și spre curățire. Iar dacă facem păcate grele trupești și necurate, sau avem pomenire de rău către fratele nostru, până când nu ne vom pocăi de aceste păcate să nu îndrăznim să ne apropiem de Dumnezeiești le Taine”[17], dar e la fel de adevărat că **se adresa unui public creștin cu o conștiință trează, nu omului secolului XXI, educat în duhul iubirii de sine și al dezvinovățirii de sine**.

Chiar și Sfântul Nicolae Cabasila arată că Sfintele nu se dau tuturor sfinților, ci numai celor vrednici:

> *Acum preotul este gata să se apropie el însuși de Masa euharistică și să îi cheme și pe credincioși. Dar cum împărtășirea nu este îngăduită absolut tuturor, el nu îi cheamă pe toți, ci luând Pâinea cea făcătoare de viață și arătându-o, cheamă la împărtășire numai pe cei ce sunt vrednici să o primească zicând: „Sfintele, sfinților”. Cu alte cuvinte: iată, ceea ce vedeți este Pâinea vieții. Veniți deci cei ce vreți să vă împărtășiți dintr-însa, dar nu toți, ci numai cine e sfânt. Căci lucrurile sfinte sunt îngăduite numai sfinților**[18]*.

Peste câteva pasaje, autorul arată că cei ce nu săvârșesc păcate de moarte se pot împărtăși, dar nu ne dăm seama exact dacă se pot împărtăși fără spovedanie sau se pot împărtăși în sensul că pot primi dezlegare să o facă, spre deosebire de cele ce săvârșesc păcate grave, care, chiar și cu spovedanie, trebuie să facă penitență și să stea pe o perioadă departe de Sfântul Potir.

Există un risc în a ne face judecătorii propriilor fapte înainte de Sfânta Împărtășanie, anume acela de a nu avea capacitatea de a le aprecia corect. Dacă în vremea Sfinților Părinți, după cum vedem din *Pateric*, un ucenic al Sfântului Paisie cel Mare a pierdut harul lui Dumnezeu pentru simplul fapt că, trecând pe lângă un păgân, nu a apărat dreapta credință pe care acela o hulea, oare noi,

trăitori în secolul XXI printre păgâni care hulesc la orice colț de stradă dreapta credință, fără ca noi să o apărăm, pentru că de multe ori nici nu o știm, cum putem aprecia corect gravitatea păcatelor noastre?

Iar dacă începem să ne apreciem singuri gravitatea propriilor păcate și ne dăm singuri dezlegări, cât mai lipsește până am putea dobândi un cuget protestant și am renunța de tot la Spovedanie?

Se cuvine să postim înainte de Împărtășanie?

Tâlcuirea din *Pidalion* la canonul 9 apostolic spune că una dintre condițiille împărtășirii este postul după putință. Canonul 13 al Sfântului Timotei al Alexandriei impune abținerea de la împreunare sâmbăta și duminica, iar canonul 13 de la sinodul al VI-lea ecumenic impune ca mirenii să nu se împreuneze trei zile cu soțiile lor înainte de Sfânta Împărtășanie, mai precis două zile înainte și în ziua propriu-zisă. Comentatorul din Pidalion conchide: „De aici încheiem din cea mai mare pe cea mai mică, că de este destulă spre gătirea Dumnezeiești Cuminecături depărtarea cea de trei zile de trupeasca amestecare, cu mult mai vârtos **este destul spre aceasta postul de trei zile**. Și cu toate că de Dumnezeieștile Canoane postul dinaintea împărtășirii nu se rânduiește, **cei ce pot însă a posti mai înainte de aceasta și o săptămână întreagă bine fac**” (s.n.)[19].

Există opinia că nu este necesar postul înainte de a primi Sfânta Euharistie, pentru că preoții nu postesc în zilele de sâmbătă de la mâncăruri și a impune postul mirenilor este nedrept, de vreme ce nu îl fac nici preoții. La aceasta se răspunde că dacă preoții, care trebuie să slujească săptămânal ar posti și sâmbăta, practic, dat fiind că mai au și slujbe în timpul săptămânii, ar ajunge să postească mereu. Același lucru însă ar fi valabil și pentru credincioșii care ar dori să se împărtășească săptămânal și ar trebui să postească pentru asta mai multe zile.

Se obiectează că sfintele canoane (66 apostolic și celelalte) interzic cu desăvârșire postul în zi de sâmbătă, în afară de **o singură sâmbătă**, Sâmbăta Patimilor.

Acesta ar fi un motiv pentru care s-ar impune ca să nu existe post înainte de ziua de Duminică, deci să se ofere Împărtășania fără post.

Tradiția dinamică a Bisericii ne arată însă că, în timp, evlavia creștină a impus schimbarea acestei prevederi canonice, în sensul că postul de sâmbătă nu a mai fost restrâns la o singură zi pe an, ci s-a admis să fie realizat în fiecare sâmbătă din Posturile de peste an. Inițial interdicția postului de sâmbătă a fost motivată de faptul că sâmbătă aduce aminte de crearea lumii și este un motiv de bucurie, ca și Duminica, Ziua Învierii, dar ulterior a prevalat totuși necesitatea de a cinsti prin post evenimentele pentru care se postește în cele patru posturi de peste an.

Se naște întrebarea: **Dacă ținem cu atâta acrivie canoanele care par a impune împărtășirea în fiecare Sfântă Liturghie, de ce nu îl aplicăm la fel și pe acela care dezleagă o singură dată la post în zi de sâmbătă pe an?** Să înțelegem că adepții desei împărtășanii, printre care și părintele Matei, se înfruptă în zilele de post sâmbăta, sau se mulțumesc cu acea dezlegare la untdelemn și vin, prin care Sfânta Biserică a înțeles să concilieze imperativul din acel canon cu necesitatea continuității perioadei posturilor? Dacă tradiția s-a dezvoltat într-o parte, permițând postirea sâmbăta, de ce nu s-ar fi dezvoltat și în direcția împărtășirii în funcție de conștiința dogmatică, liturgică și canonică a oamenilor din epocile ulterioare perioadei patristice?

Voi încheia această parte a răspunsului meu cu o frământare personală, la care sper că părintele Matei îmi va oferi un răspuns adecvat: **De ce s-a procedat la echivalarea epocii patristice cu epoca contemporană?** Pe ce se întemeiază cu adevărat această echivalare? Ce are epoca patristică în comun cu epoca contemporană? Ce are epoca maicii Sfântului Clement al Antiohiei, care îl sfătuia pe fiul său să verse pentru Hristos sângele pe care ea i l-a pus în vine, cu epoca „mamelor creștine” din epoca actuală, care sunt preocupate de „dezvoltarea personalității” copiilor lor, care consideră că postul pruncilor este de natură a împiedica dezvoltarea armonioasă a acestora? Ce legătură este între creștinul primelor veacuri, care trăia într-un mediu creștin, și acesta din veacurile de pe urmă, care trăiește într-un mediu antihristic, în care este invitat să apostazieze, și de cele mai multe ori o face, în școală, pe stradă, pe telefon, pe internet, pe tembelizor, acasă de la valorile spirituale? Ce legătură este între acei creștini care trăiau cu speranța împlinirii așteptării **Maran atha**, „Domnul vine”, cu oamenii epocii contemporane, despre care părinții pustiei au profețit că în acele vremuri, adică în vremurile noastre, „monahii vor trăi ca mirenii, iar mirenii ca diavolii”?

Se va spune că în comunitățile creștine ale părinților care urmează aceste tendințe oamenii au o înaltă conștiință creștină. Sunteți siguri? Vreți să îi scuturăm un pic, metaforic vorbind, să vedem cum cad din ei feminismul, masonismul, ateismul, panteismul, materialismul, ecumenismul și alte isme cu care s-au contaminat fără ca măcar să își dea seama, despre care am văzut din exemplul ucenicului Sfântului Paisie că sunt alungătoare ale harului?

Această tendință de revigorare trăirii duhovnicești prin deasă împărtășanie poate fi înțeleasă cumva în contextul istoric în care a apărut, un context de delăsare spirituală, de ignoranță, datorat probabil și secolelor de turcocrație în spațiul bizantin. Dar se cuvine să ne întrebăm: **a creat mișcarea colivardă o Grecie atât de înduhovnicită, prin deasa împărtășanie, încât să fie comparabilă cu idealul bizantin? Sunt grecii actuali, la care împărtășania deasă este norma, atât de înrădăcinați în trăirea ortodoxă, sau deasa împărtășanie a devenit o realitate uzuală, fără a produce și revirimentul spiritual pe care îl anticipa?** Poarta de intrare a ecumenismului în Ortodoxie a fost cea oferită de Patriarhia Ecumenică, iar opoziția poporului față de această realitate tristă este una foarte slabă, mult mai slabă decât era de așteptat după această mișcare de trezire duhovnicească. Un autor grec spunea că trăim într-o epocă a nestorianismului practic în Biserică, în care credincioșii trăiesc, pe de o parte, o viață cât de cât creștină în Biserică, iar pe de alta, una complet păgână în afara ei. Și atunci, ce îi îndreptățește să se împărtășească de fiecare dată când se află în fața Sfântului Potir și, mai ales, să își judece singuri gravitatea propriilor păcate?

Ținând seama de tot ce am spus până acum, consider că **frecvența împărtășirii credincioșilor trebuie stabilită în funcție de gradul de pregătire al acestora, din această pregătire făcând parte și cercetarea cugetului prin Spovedanie și postirea după putință**. Acolo unde există credincioși capabili să ducă o viață atât de curată încât să se facă vrednici de a se împărtăși mai des se poate permite acest lucru de către duhovnic, ținându-se cont de nevoia de a se spovedi și a posti după putință. Acolo însă unde duhovnicul găsește de cuviință să impună o disciplină mai strictă în această privință, **se cuvine să ne abținem de la a califica această opțiune a sa drept necanonică**, pentru că tocmai am demonstrat că nu există niciun temei canonic pentru a face acest lucru. **Impunerea desei împărtășanii cu forța este cât se poate de nepotrivită și se aseamănă, *mutatis mutandis*, strict sub aspectul zelului, cu acțiunea prereformatorilor occidentali, care protestau contra practicii papistașe a**

„împărtășirii sub aceeași specie”.

Rolul părticelelor în Sfânta Proscomidie

Una dintre tezele pe care părintele Matei le-a propus spre discuție este aceea a rolului părticelelor (miridelor) în Sfânta Liturghie. La această discuție s-a asociat un preot din Italia, părintele Constantin Popa, membru al Bisericii Ortodoxe Ruse, din câte îmi dau seama, care s-a filmat în nenumărate ocazii slujind Sfânta Liturghie doar cu Sfântul Agneț, nu și cu miride.

Pentru cei ce nu cunosc aceste aspecte ce țin de liturgică, părticelele sau miridele, sunt niște bucățele de prescură, în formă triunghiulară, care se plasează alături de Sfântul Agneț pe Sfântul Disc, atunci când se pregătește Proscomidia.

Sfântul Agneț îl simbolizează pe Hristos Care Se jertfește pe Cruce pentru mântuirea noastră, sau, cum se exprimă părintele Ene Braniște, „Mielul Care Se jertfește”. Cuvântul „agneț” înseamnă „miel”. Părticica numită **Panaghia**, adică „Preasfânta” este o părticică triunghiulară mai mare (decât celelalte miride), care se așază în partea dreaptă a Agnețului. În partea stângă există nouă părticele, care sunt scoase pentru sfinți: Sfinții Apostoli, proorocii și drepții Vechiului Testament, sfinți doctori fără de argint, sfinții prăznuiți în acea zi, sfântul la cărui Liturghie se săvârșește.

Sub Sfântul Agneț se scoate o părticică pentru ierarhul locului, una pentru conducătorul țării și una pentru ctitorul bisericii în care se slujește. Dedesubt se scot părticele mai mici pentru cei vii și cei adormiți.

Acesta este tabloul liturgic al Proscomidiei, simbolizând întreaga Biserică a lui Hristos, biruitoare și luptătoare, unită cu Hristos, Care este izvorul harului și al mântuirii. Dintre toate aceste componente numai Sfântul Agneț se transformă în Trupul și Sângele Mântuitorului, lucru dovedit și din prevederile tipiconale referitoare la modul în care se folosesc părticelele în pregătirea Sfintei Împărtășanii: „Apoi, luând preotul slujitor părticica IS o pune în Sfântul Potir, iar părticica HR o împarte preoților și diaconilor, care slujesc împreună cu el.

Celelalte două sfinte părticele, adică NI și KA se sfărâmă în părticele mai mici, cât să fie de ajuns pentru cei ce vor să se împărtășească. Din părticica Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, sau din ale celor 9 cete, sau din altele, câte sunt pre Sfântul Disc să nu se impărtășească nimeni, nicidecum, ei numai din sfânta pâine (agneț)". Miridele se păstrează pe Sfântul Disc și se introduc în Potir după ce se termină împărtășirea celorlalți.

Una dintre părticele este scoasă pentru Sfinții Îngeri, o practică ce a stârnit unele controverse, deoarece s-a considerat că Mântuitorul nu a venit pentru mântuirea Sfinților Îngeri, ci pentru neamul omenesc, considerând că părticica pentru aceștia nu se justifică. Sfântul Simeon al Tesalonicului argumentează în favoarea scoaterii unei părticele pentru Sfinții Îngeri în felul următor:

> *Una (adică cea dintâi miridă din prescura a treia), o aduce întru cinstea și pomenirea cinstitelor și cerești puteri, a celor fără de trup. Această aducere pentru îngeri este necesară, deoarece ei au fost slujitori ai tainei întrupării, pentru că ei s-au unit cu noi și suntem o singură Biserică. Pentru că ne sunt păzitori și mijlocitori către Dumnezeu".*

Sfântul Grigore Palama s-a pronunțat împotriva scoaterii unei miride pentru cerești puteri, argumentând că Hristos nu a luat trup pentru ei și nu s-a mântuit pentru ei, ei nefiind parte a Trupului mistic al lui Hristos[20].

Părintele Matei Vulcănescu și părintele Constantin Popa s-au ridicat cu diligență, în ultima perioadă, împotriva părticelelor de pe Sfântul Disc, susținând că ele nu au niciun sens teologic și nu trebuie folosite. În acest sens, invocând faptul că în Biserica Greacă și în Biserica Antiohiei există mai multe anaforale care nu cuprind părticele, cei doi părinți au decis să renunțe la ele, părintele din Italia prezentând mai multe fotografii pe pagina de Facebook, în care slujește doar cu Sfântul Agneț, lucru pe care eu, personal, îl consider profund necanonic și, raportat la explicarea gestului, o blasfemie înfricoșătoare.

Părintele Matei aduce unele argumente pentru a-și susține punctul de vedere. Mai întâi, sfinția sa invocă faptul că părticelele au apărut în cult la o dată mai recentă. Istoric vorbind, este documentat că scoaterea părticelelor a apărut în a doua jumătate a secolului al VIII-lea și s-a definitivat ca practică în secolul următor.

Acest lucru însă nu reprezintă în niciun fel un argument din care să rezulte că un preot sau mai mulți pot renunța la miridele de pe Sfântul Disc, doar pentru că anterior apariției lor se folosea doar Sfântul Agneț.

Tradiția bisericească are o dinamică a ei, în care anumite practici se dezvoltă în funcție de îmbogățirea experienței bisericești comune cu noi practici și cu noi înțelesuri. Faptul că până în secolul al VIII-lea nu a existat practica scoaterii părticelelor nu este un argument împotriva acestora. Faptul că au apărut în secolul al VIII-lea, într-o perioadă de cumplită luptă contra icoanelor, contra Maicii Domnului, contra sfinților, **poate să ne indice că, prin această practică liturgică, Biserica a vrut să scoată în evidență locul și rolul Maicii Domnului și al Sfinților în planul mântuirii. Dacă până atunci accentul s-a pus doar pe jertfa Mântuitorului și pe rolul ei pentru mântuire, de atunci încoace s-a dorit a se scoate în evidență și relația dintre Mielul Care Se jertfește pe Cruce și Biserica Sa, adică între Trupul Său aflat în stare de Jertfă și Trupul Său eclesial, pe care această jertfă l-a creat.**

Cel mai important argument oferit de părintele Matei în sprijinul excluderii miridelor de la Sfânta Proscomidie este pretinsa lor redundanță, de vreme ce suntem cu toții incluși în Trupul lui Hristos din Sfântul Agneț.

După cum am arătat mai sus, Sfântul Agneț reprezintă Mielul Care Se jertfește**, adică pe Hristos Care Se aduce pentru noi și pentru a noastră mântuire ca jertfă, nu Trupul eclesial, adică Biserica, reprezentat pe Sfântul Disc de Sfântul Agneț împreună cu miridele**. Acest lucru ni-l arată Sfântul Simeon al Tesalonicului, care spune, în scrierea *Despre Sfânta Liturghie*, că

> *Am înțeles cum prin această dumnezeiască închipuire și istorisire a Sfintei Proscomidii, vedem pe Iisus și întreagă Biserica Lui. Îl vedem în nijloc pe Hristos Însuși, Lumina cea adevărată și viața cea veșnică, El este în mijloc prin Agneț, iar Mama Lui de-a dreapta, prin miridă, sfinții și îngerii de-a stânga, iar dedesubt întreaga adunare a credincioșilor Lui dreptmăritori. Aceasta este Taina cea mare: Dumnezeu între oameni și Dumnezeu Care S-a întrupat pentru dânșii. Aceasta este împărăția ce va să fie și petrecerea vieții celei veșnice: Dumnezeu cu noi, văzut și împărtășit[21].*

În fața unei astfel de descrieri a rolului miridelor, **cum să mai susținem că miridele nu au niciun sens teologic**? Sau poate și Sfântul Simeon al Tesalonicului este un înșelat?

Dacă aceste cuvinte nu ar fi suficiente, să ascultăm și ce spune Sfântul Nicolae Cabasila despre miride:

> *Continuând proscomidierea, preotul scoate câte o miridă (părticică) din celelalte prescuri aduse și **o face dar sfânt**. El nu mai săvârșește și nu mai rostește însă aceleași de până aici, prin care se închipuia moartea Domnului; acelea au fost spuse o dată despre toată slujba, întrucât toată aducerea darurilor o săvârșește spre pomenirea lui Hristos și în tot cursul ei se vestește moartea Lui.*
>
> *Dar ce zice acum preotul? „Întru cinstita și pomenirea Presfintei Maici a Domnului", „prin mijlocirea unuia sau altuia dintre sfinți" sau „spre iertarea păcatelor sufletelor celor vii și ale celor morți"…*
>
> *Ce înseamnă aceste cuvinte? Înseamnă că pricina și motivele aducerii darurilor sunt recunoștința (mulțumirea) față de Dumnezeu și cererea (rugăciunea). Căci așa e. Niciun dar nu se dă fără rost… Darurile de la proscomidie sunt aduse lui Dumnezeu și pentru una, și pentru alta, adică atât pentru cele ce am primit de la Dânsul, cât și pentru ca să mai primim… Așa încât prima părticică și a doua sunt de mulțumire, iar următoarele sunt de cerere. „Întru pomenirea Domnului", „întru slava cinstitei Lui Maici" sau „spre mijlocirea sfinților". E ca și cum am spune: „Îți mulțumim Ție că prin moartea Ta ușile vieții ne-ai deschis, că Ți-ai ales Maică dintre noi, că noi oamenii am dobândit atâta mărire încât avem mijlocitori pe sfinții cei de aceeași fire cu noi și că ai dăruit atâta trecere celor de același neam cu noi". Pentru că „spre slava și spre mijlocirea" este totuna cu „pentru slava și mijlocirea", după cum „spre iertarea păcatelor" e totuna cu „pentru iertarea păcatelor". Aceste cuvinte au o îndoită însemnătate, exprimând și ce avem și ce nădăjduim. Și cine nu știe că slava Prea Sfintei Feciare, precum și mijlocirea, trecerea de care se bucură sfinții în cer sunt bunuri dobândite de noi? Și că a aduce daruri pentru cele ce am dobândit nu este nimic altceva decât o dovadă de recunoștință?[22].*

Părintele Matei încearcă să argumenteze că miridele nu își au rostul pentru că suntem deja incluși în Trupul lui Hristos. În această argumentare, mai întâi, cum am văzut, **părintele face o confuzie între Mielul lui Dumnezeu, adică între Trupul lui Hristos Însuși, și Trupul Său eclesial, care este Hristos plus toți cei reprezentați de către miridele respective**.

Apoi, **părintele pare a avea o înțelegere monofizită, monotelistă și monoenergistă a Trupului lui Hristos**, în care identitatea mădularelor este anulată în Trupul lui Hristos. Or, splendoarea practicii scoaterii miridelor este tocmai aceea că ne prezintă Taina Bisericii lui Hristos, în care Hristos Capul și ceilalți, mădularele, alcătuim Trupul lui Hristos. Prin includerea în Trupul mistic al lui Hristos, identitatea, firea, voința și lucrarea fiecăruia dintre noi nu sunt anihilate, cum nu au fost anihilate nici în Persoana divino-umană a lui Hristos. Biserica a luptat secole întregi contra ereziei monofizite și a corelativelor sale monotelismul și monoenergismul, care susțineau că în Persoana lui Hristos firea, voința și lucrarea umană a Acestuia au fost absorbite de către firea, voința și lucrarea divină a Sa. **Punând într-un contrast care nu ar trebui să existe anaforalele dinaintea miridelor cu cele de după apariția acestora și explicând contrastul în acest fel, părintele Matei ne descrie o imagine monofizită a Trupului mistic al lui Hristos**, iar asupra acestui aspect ar trebui să mediteze profund, pentru a nu cădea în vreo mare înșelare. Unirea noastră cu Hristos nu se face în sens budist, hinduist, nici în cel monofizit. Nici nu ne scufundăm în neant, nici nu ne confundăm ființial cu divinitatea, nici nu ne suprimăm pentru a lăsa divinitatea să devină „noi”, ci ne apropiem de Hristos, ne unim cu El, ne îndumnezeim după har pe cât ne este cu putință, rămânând, sub aspectul identității, noi înșine. Sfântul Pavel spune: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în Mine” (Gal. 2,20). Aceste cuvinte nu înseamnă dispariția sfântului, ci conformarea voii lui celei a lui Hristos, în așa manieră încât voința sa umană era una cu Voința divină, rămânând tot timpul distincte. Din același motiv, Hristos ne spune că în împărăția cerurilor nici nu se mărită, nici nu se însoară, ci toți „vor fi ca îngerii” (Mat. 22, 3o). Nu spune „vor fi îngeri”, ci „vor fi **ca îngerii**”, adică vor fi ceea ce sunt numai că într-o stare duhovnicească asemănătoare celei a îngerilor.

Nu e de mirare că Biserica a simțit nevoia să sublinieze aceste aspecte dogmatice profunde prin îmbogățirea ritualului Proscomidiei cu scoaterea miridelor în epoca triumfului complet asupra ereziilor hristologice.

Concluzia pe care o tragem este că **renunțarea la scoaterea miridelor, acolo unde tradiția spune că trebuie scoase, echivalează cu o anulare a mărturisirii credinței în Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, în Sfinți, în legătura dintre cei mântuiți și cei din viață și, în general, la Biserica așa cum este iconizată ea pe Sfântul Disc**. La așa ceva nu ne putem asocia. Așa cum nu ne putem asocia la afirmațiile blasfematoare ale unora de pe acel grup de Whattsapp, care mi-a fost supusă atenției spre a mă pronunța asupra ei, în care se catalogheză gestul liturgic al împungerii cu Sfânta Copie ca „act woodoo". Să ne păzească Dumnezeu! Despre folosirea copiei același Sfânt Nicolae Cabasila spune: „De aceea, înfigând de mai multe ori copia, preotul taine astfel pâinea și împarte cuvintele profetice în tot atâtea părți… După aceea împunge Agnețul în partea dreaptă, amintind în chipul acesta împungerea sfintei coaste; de aceea cuțitul cu care se face împungerea se numește *copie* (suliță) și e făcută chiar în formă de suliță, aducând aminte de sulița de la răstignire"[23].

Părintele Matei ne arată că în Biserica Antiohiei se face Sfânta Liturghie fără părticele. Asta nu înseamnă că Biserica Antiohiei crede că părticelele sunt rele sau că folosirea lor e inutilă, ci doar că ei provin dintr-o tradiție în care accentul cade pe Jertfa lui Hristos în Liturghie, nu și pe încadrarea acesteia în contextul mai larg al mântuirii neamului omenescă. Nu este nicio problemă din acest punct de vedere. Sunt sigur că teologii antiohieni nu au același punct de vedere cu privire la Trupul lui Hristos cu cel expus de părintele Matei, iar dacă îl au, cred că ar trebui să îl analizeze mai profund.

Numai Biserica poate decide în privința ritualului

Chiar dacă tot ce spune părintele Matei despre miride ar fi adevărat, și am demonstrat succint că nu e, nimic nu îi dă dreptul de a renunța de unul singur la ritualul liturgic al Bisericii în care activează și a practica alt ritual.

Înțelegem că Biserica greacă are anaforale din perioade anterioare secolului al VIII-lea și că, în anumite ocazii, săvârșește liturghii după aceste anaforale, dar acest lucru nu îi dă sfinției sale dreptul de a decide ce anaforale să folosească,

când calendarul ortodox are o prevedere foarte clară în privința a ce tip de liturghie trebuie să se săvârșească în fiecare ocazie a anului. Acest lucru e cu atât mai valabil pentru părintele Constantin Popa, care, din câte spune, este membru al Bisericii Ortodoxe Ruse din Diaspora, și nu are niciun drept să săvârșească Liturghia după alt tipic decât cel al Bisericii sfinției sale. Iar săvârșirea Sfintei Liturghii a Sfinților Vasile sau Ioan fără miride, în condițiile în care Biserica are de mai bine de un mileniu acest ritual este schismă și ierosilie. Schisma este definită în regulamentul autorităților canonice din BOR ca „despărțire de Biserică… **prin interpretări publice deosebite a unor norme de disciplină, morală și cult din învățătura și Tradiția Bisericii**”, iar sacrilegiul sau ierosilia este „**profanarea bunurilor sacre sau lipsa de respect față de cele sfinte**”. Nu cred că în celelalte Biserici definiția e mult prea diferită.

Înțeleg că în Biserica Antiohiei nu se folosesc miridele, **dar acest lucru nu îi dă dreptul părintelui Matei să învețe preoții și credincioșii români să le disprețuiască acolo unde ele sunt folosite sau, și mai grav, să nu le folosească**.

Dacă părintele Matei are anumite obiecții față de disciplina liturgică a Bisericii, are la dispoziție posibilitatea de a le propune spre discuție în cadrul comisiei de liturgică a sinodului Bisericii din care face parte, iar dacă acea comisie decide că ce spune sfinția sa este corect, iar celelalte Biserici Ortodoxe sunt de acord, iar ca urmare a acestui demers cultul se schimbă în sensul dorit de sfinția sa, nouă, restului Bisericii, nu ne rămâne decât să facem ce ne spune Biserica. Până atunci însă, nu putem exclude miridele de la Sfânta Liturghie pentru că nu le găsim sensul sau pentru că au fost perioade în care ele nu existau. Au fost perioade în care icoanele nu erau prezente pe iconostas, în care iconostasul însuși nu era în Biserică? Ce facem? Le aruncăm pe toate? Nicidecum.

Folosindu-se de unele pasaje din scrieri ale unor autori precum Christos Yannaras, părintele Matei consideră și rugăciunile epiclezei ca fiind influențate de protestantism, găsind în ele ceea ce sfinția sa consideră a fi indicii ale unei similitudini cu doctrina occidentală a transsubstanțierii. Părintele nu ne-a spus încă dacă mai folosește aceste rugăciuni sau nu în Liturghiile pe care le săvârșește.

De asemenea, sfinția sa încearcă impunerea în cultul din BOR a ecfonisului „Să luăm aminte, Sfântul Sfinților”, afirmând că expresia „Sfintele, sfinților” ar fi o

mistificare a Liturghiei ortodoxe de către traducătorii și editorii venețieni din primele veacuri ale mileniului al doilea creștin și că de fapt cuvintele se referă la Hristos care e Sfântul Sfinților. Neavând acces la sursele din care se documentează părintele, nu mă pot pronunța cu privire la autenticitatea afirmației respective, însă pot să aduc ca argument interpretarea dată de către Sfântul Nicolae Cabasila acestei expresii:

> *Acum preotul este gata să se apropie el însuși de Masa euharistică și să îi cheme și pe credincioși. Dar cum împărtășirea nu este îngăduită absolut tuturor, el nu îi cheamă pe toți, ci luând Pâinea cea făcătoare de viață și arătându-o, cheamă la împărtășire numai pe cei ce sunt vrednici să o primească zicând: „Sfintele, sfinților". Cu alte cuvinte: iată, ceea ce vedeți este Pâinea vieții. Veniți deci cei ce vreți să vă împărtășiți dintr-însa, dar nu toți, ci numai cine e sfânt. Căci lucrurile sfinte sunt îngăduite numai sfinților[24].*

Vedem din explicația Sfântului Nicolae Cabasila că chiar și la plural „sfintele" se referă tot la Iisus Hristos, care este Sfântul, deci înțelegerea este una corectă chiar și așa, fiind numit Hristos cu numele euharistic al Sfintelor Daruri tocmai transformate în Trupul și Sângele Său. Iar sfinții de la vocativ se adresează creștinilor care urmează calea spre sfințenie. Părintele Ilarion Felea ne citează un exemplu din vremea avvei Filimon[25], care spune că atunci când auzea expresia „Sfintele (se dau) sfinților" se cutremura. Să fi fost greșită expresia încă de atunci? Dacă nu, ce rost are să tulburăm mințile ortodocșilor români cu astfel de probleme și să îi lăsăm să creadă că expresia „Sfintele, sfinților" ar fi o greșeală liturgică și dogmatică.

Ideea aceasta a „întoarcerii la epoca primară", pe care o îmbrățișează și părintele Matei, este, în opinia mea, foarte aproape de practica protestantă. Toate *solae*-le protestante sunt izvorâte din această idee greșită a aruncării la gunoi a tradiției și la întoarcerea la felul în care „se interpreta Scriptura în «epoca primară»". Așa au apărut *sola gratia*, *sola fide*, *sola Scriptura*, idei profund străine Bisericii. Întoarcerea la o anumită epocă din Biserica noastră, doar pentru că ni se pare că un anumit ritual, sau o anumită ectenie, sau o anumită învățătură ar fi influențată de către papistași sau de pietism etc. nu poate fi operantă în Biserică, pentru că dacă oricine ar face asta, Biserica ar cădea în haos.

Părintele Matei a scris de curând că eu m-aș contrazice când afirm, pe de o parte, că BOR este eretică, iar pe de alta, că doar ea poate schimba cultul. În primul rând, **eu nu am afirmat niciodată că Biserica Ortodoxă Română este eretică, deoarece Biserica Ortodoxă Română este Ortodoxia de pe aceste meleaguri din vremea apostolilor și până la a doua Venire a Domnului. Nu Biserica noastră este eretică, ci actuala ierarhie este atât eretică, cât și schismatic etnofiletistă**. În al doilea rând, **nu există nicio urgență a schimbării ritualului**, în sensul dorit de părintele Matei, motiv pentru care putem aștepta liniștiți până când Dumnezeu ne va dărui o ierarhie ortodoxă, atât la nivel național, cât și panortodox, și putem discuta aceste probleme atunci.

Presbiterii sunt preoți

Una dintre ideile părintelui Matei este cea legată de statutul preotului ortodox. De altfel, dacă ne uităm în toate poziționările sfinției sale, se numește „presbiter", atrăgând întotdeauna atenția că „presbiter" nu înseamnă „preot".

În realitate însă, cuvântul *presbyteros* se referă în Noul Testament exact la ceea ce noi numim „preoți". Chiar dacă Apostolul Pavel folosește cuvântul *presbyteros*, care înseamnă „bătrân", pentru a-i desemna pe preoți, lucrarea lor este una preoțească, după cum se vede din practica Bisericii. Părintele Matei argumentează că presbiterii sunt altceva decât preoții Vechiului Testament.

Un argument împotriva acestui accent pus pe termenul *presbiter*, care ar însemna altceva decât preot, este similitudinea lingvistică dintre termenul *iereus*, „preot", cu care *Septuaginta* îi desemnează pe preoții Vechiului Testament, și *arhiereus*, „conducătorul preoților", cu care Noul Testament Îl numește, în Epistola către Evrei, chiar pe Hristos, Arhiereul Cel mare. Prin urmare, **presbiterii sunt preoți**, e adevărat având o preoție net superioară preoților Vechiului Testament, nu prin originile ei, pentru că ambele sunt de origine divină, ci prin scopul și mai ales prin lucrarea ei.

Un alt aspect este acela al raportului dintre preoți și arhierei. Urmând o carte a teologului Patrick Ramsey, în care vorbea despre demnitatea pe care preotul o

avea în epoca primară, care era cu totul alta decât raportul de subordonare de tip papist față de ierarhi din zilele noastre, părintele Matei extrage ideea că orice preot este liber să folosească ce anafora dorește la Sfânta Liturghie sau să se întoarcă la practici din epoci mai vechi fără a avea nevoie să se consulte cu cineva pentru asta.

Este adevărat ce spune părintele Patrick Ramsey că fiecare parohie este Biserica lui Hristos din localitatea respectivă și că preotul avea o demnitate diferită în alte epoci decât în aceasta, dar nu era pe picior de egalitate cu episcopul, nici nu era „un episcop mai mic", și **nu este adevărat că orice preot poate să facă orice vrea, fără acordul episcopului său**, fără consultare cu acesta. Sfintele Canoane ne arată foarte clar care este legătura dintre preot și episcop, absolut obligatorie în păstrarea disciplinei bisericești.

În alte postări pe acel grup, părintele își exprimă opinia că manifestarea credinței nu trebuie să țină seama neapărat de un ritual, de un cult, argumentând destul de confuz împotriva trăirii credinței ca religie, transformând într-un fel de program de denunțare și destructurare a vieții religioase organizate după disciplina bisericească o constatare a Părintelui Romanides, care spune undeva că creștinismul a eșuat ca religie de mase, voind probabil să atragă atenția asupra pericolului formalismului religios.

Aceste afirmații trebuie și ele luate cu mare grijă, pentru că, deși este adevărat că în tradiția ortodoxă și-au făcut loc tot felul de practici extraliturgice izvorâte din evlavia populară, care nu trebuie urmate numaidecât, cultul bisericesc este o formă de expresie a credinței care nu poate fi înlocuită cu bunul plac. Istoria biblică ne învață că încă din vremea primilor oameni Dumnezeu a instaurat o legătură cu ei (cuvântul *religio* înseamnă „legătură" și tocmai la asta se referă), în care oamenii erau chemați să îndeplinească ritualuri cerute de Acesta. Cărțile lui Moise ne arată cât de importante sunt ritualurile publice și cum ele au fost dictate de către Dumnezeu în cel mai mic detaliu. Hristos Însuși a instituit preoția, Sfintele Taine, iar Duhul Sfânt a continuat lucrarea Acestuia. Ritualurile liturgice nu pot fi disprețuite fără a cădea într-un duh protestant. **Dacă cădem în astfel de duh, de ce ne mai formalizăm să luptăm contra ecumensimului, care promovează doctrine similare de transcendere a ritualului și a diferențelor în manieră protestantă?**

Nepomenitorii se pot consulta fără a face „început de schismă”

O altă teză pe care o susține părintele Matei în ultima vreme este legată de faptul că nu ar trebui să existe nicio legătură între cei care au întrerupt pomenirea. Părintele ne spune că nepomenitorii nu au dreptul să se asocieze în niciun fel, să nu facă „grupări”, pentru că acestea ar fi, chipurile, „un început de schismă”. Dimpotrivă, spune sfinția sa, nepomenitorii trebuie să stea fiecare acolo unde se află, fără nicio legătură cu ceilalți.

Nu știu ce anume crede părintele Matei că fac nepomenitorii când se întâlnesc și de ce anume ar săvârși ei un „început de schismă” dacă au același cuget, cugetul Bisericii, și și-l exprimă într-un glas. Cu ce anume greșește „gruparea Chirilă” când este într-un cuget și păstrează fără probleme limitele nepomenirii, fără a cădea în tot felul de înșelări, de distorsionări, de anatemizări publice?

Și dacă există o „grupare Chirilă”, cu care părintele a colaborat foarte bine până de curând, căreia nu i se poate reproșa nicio cădere de tip eretic sau schismatic, nu ar putea exista la fel de bine și o „grupare Vulcănescu”, de vreme ce sfinția sa împreună cu părintele Constantin Popa și ucenicii sfinților lor se afișează din ce în ce mai des împreună, discută în public teme foarte delicate și controversate?

Noi, nepomenitorii din România, ne-am menținut în dreapta credință și nu am deraiat în tot felul de rătăciri tocmai pentru că ne-am sfătuit mereu și între noi, și împreună cu prietenii noștri din celelalte Biserici, cu arhiepiscopul Petru, de la Nisporeni și Ungheni, din Republica Moldova, cu părinții nepomenitori de foarte bună calitate din țara vecină, cu mitropolitul Longhin din Bănceni, cu părintele profesor Teodor Zisis și, nu în ultimul rând, cu sfinția sa, părintele Matei Vulcănescu. Asta înseamnă că ne-am făcut o „grupare” și „un început de schismă”? Nicidecum.

Mitropolitul Longhin este un Mărturisitor

Nu voi încheia considerațiile acestea fără a mă referi la o temă pe care părintele Matei o dezbate intens și, din punctul meu de vedere, greșit, anume acuzele nefondate la adresa mitropolitului Longhin al Băncenilor, din Ucraina.

Părintele Matei s-a lansat într-un atac furibund și extrem de neproductiv la adresa Oastei Domnului, pe care a numit-o „parasinagogă", grupare masonică etc. Pentru că vlădica Longhin este membru al acestei grupări, părintele a început să îl acuze că nu este ortodox, că nu este mărturisitor, în timp ce, de curând, a început să îl curteze și să îl numească Mărturisitor cu M mare pe un preot care se face vinovat de toate dezbinările din rândul nepomenitorilor din România, de acel document infamant aprobat la Roman în 2018, în care toți cei care nu au întrerupt pomenirea erau numiți eretici și se afirma că Duhul Sfânt sfințește Taine la pomenitori pentru a-i osândi la iad, un preot a cărui mărturisire, atâta câtă a fost, este sub aceleași auspicii cu cea a acelui preot Saprichie din *Pateric*, care și-a pierdut mântuirea pentru că ura nestinsă față de mireanul Nichifor, ură care l-a dus în cele din urmă la apostazie. În plus, i-a pricinuit acelui preot ocazia să mai păcătuiască încă o dată și să adauge și etnofiletismul la greșelile din trecut.

În niciun moment părintele Matei nu s-a gândit să inverseze această paradigmă a gândirii proprii și, în loc să îl considere pe episcopul Longhin ca neortodox pentru că este membru al Oastei Domnului, să mediteze dacă nu cumva este posibil ca din Oastea Domnului să iasă un episcop care, pe lângă faptul că a dat o mărturie puternică contra ecumenismului, suferă toate persecuțiile posibile din partea unui regim anticreștin.

Părintele Matei nu este obișnuit cu persecuțiile reale, cu înfruntarea dușmanului lui Hristos sprijinit de sistemul politic și polițienesc, ceea ce îi oferă confortul de a judeca mărturisirea episcopului prin prisma unor concepte, care sunt, în opinia mea, eronate.

Sfinția sa îi acuză pe cei din Oastea Domnului, la grămadă, fără să facă vreo distincție din care să se vadă că există într-adevăr ostași care au o mentalitate protestantă, există unii care au o mentalitate ecumenistă, în timp ce unii dintre ei chiar au o gândire ortodoxă și nu pot fi batjocoriți în felul acesta doar pentru că au aderat la această mișcare de revigorare spirituală **în interiorul Bisericii Ortodoxe**, pe care Biserica nu a tăiat-o de la trupul eclesial ca parasinagogă sau

ca schismă.

Argumentul că jurământul depus de către ostași la intrarea în Oaste este masonic este lipsit de substanță, deoarece masonii jură fidelitate unei entități demonice, numită generic Marela Arhitect, care este Lucifer, pe când cei din Oastea Domnului promit să se pună cu totul în slujba lui Hristos, ceea ce și fac.

Eu nu sunt membru al Oastei Domnului, dar am discutat cu membri ai Oastei Domnului de la Ivești, Galați, cărora le-am expus exact aceste acuze pe care li le aduce părintele Matei, iar ei mi-au confirmat că nu sunt întemeiate.

Ceea ce părintele Matei numește „jurământ masonic" este, în viziunea celor din Oastea Domnului din Galați, o promisiune făcută înaintea lui Dumnezeu de a muri păcatului și a se dedica slujirii lui Dumnezeu în Biserica Ortodoxă, prin întrajutorarea pe care o oferă solidaritatea din interiorului Oastei. O astfel de venire în fire, comparabilă cu cea a fiului risipitor, care ia decizia de a o rupe cu păcatul și a reveni la Tatăl, o are orice creștin care, botezat fiind, după ce a petrecut o perioadă în indiferență religioasă sau chiar în păcate, decide să o rupă cu ele și să revină pe calea pe care o arată Dumnezeu. Faptul că cei de la Ivești se sprijină în realizarea acestui obiectiv de comunitatea lor nu poate fi o vină care să li se aducă.

Argumentul invocat de părintele Matei, potrivit căruia ostașii din Oastea Domnului pun mai presus de botez apartenența la Oastea Domnului este de asemenea infirmat de către cei cu care eu am discutat, care mi-au spus că nici nu le trece prin cap să facă astfel de confuzii și că știu exact care este rolul Botezului în viața lor și că el este o condiție obligatorie a intrării în Biserică, în Oastea Domnului și în Împărăția lui Dumnezeu. Sub nicio formă nu se pune problema ca, cel puțin cei cu care eu am discutat, să considere că nu ar exista mântuire decât în Oastea Domnului.

Poate experiențele părintelui Matei cu cei din Oaste sunt diferite de cele relatate de mine, poate sfinția sa a întâlnit ostași care pun apartenența la Oaste mai presus de Botez și promovează **o idee atât de eronată că nu ar exista mântuire în afara Oastei**. **Dar atât timp cât există și membri ai Oastei care gândesc ortodox, nu pot fi cu toții blamați la comun**. Cine își închipuie că mitropolitul Longhin ar crede că apartenența la Oastea Domnului este singura mântuitoare sau că ar face un jurământ masonic? Iar dacă nu sunt vinovați de

aceste lucruri, de ce să fie astfel judecați, și înaltpreasfinția sa și mărturisitorii antiecumeniști din Ivești, Galați, pentru simplul fapt că sunt membri ai acestei frății ortodoxe, care îi ajută să-și creeze cadrul în care să își ducă la îndeplinire lucrarea de mântuire, atât timp cât Biserica nu i-a condamnat.

Eu am participat la Sfânta Liturghie ortodoxă la Ivești, i-am ascultat pe cei de acolo, le-am pus toate întrebările pe care părintele Matei li le adresează ca acuze, mi-au răspuns într-o manieră ortodoxă la ele, nu consider că trebuie să îmi fac mirungere pentru aceasta, așa cum cere insistent părintele Matei, și nici nu îmi iau asupra mea sarcina de a stabili eu dacă ostașii sunt sau nu parasinagogă și nici părintele Matei nu ar trebui să facă așa ceva. Cred că **mai eficient ar fi să combată punctual eventualele greșeli teologice ale celor din Oastea Domnului, acolo unde le întâlnește, într-un duh al blândeței menit să facă această critică constructivă și de suflet mântuitoare, decât să îi anatemizeze la grămadă și să se alăture astfel celor care îl persecută sălbatic pe mitropolitul din Bănceni**. Același lucru este valabil și în relația cu ucenicii unor personalități religioase precum preotul Arsenie Boca sau ieroschimonahul Nil Dorobanțu, sau ale oricui altcuiva, care, om fiind, a putut greși. Erorile teologice ale acestora, acolo unde sunt, trebuie explicate cu răbdare și tact, mai ales celor care au evlavie la aceștia, pentru ca acele suflete să înțeleagă corect și fără patimă și ură despre ce e vorba, să își facă o opinie proprie și să decidă ce atitudine vor să ia.

Ideea, promovată de către părintele Matei, că cine nu mărturisește contra Oastei Domnului sau contra preoților mai sus menționați nu are o mărturisire corectă și completă este falsă și lipsită de respectul necesar acordat sacrificiilor pe care le fac oamenii care de opt ani de zile se află în linia întâi a acestei lupte, în fața jandarmilor, a judecătorilor, a executorilor, în disprețul desăvârșit al preoților și credincioșilor ecumeniști.

Judecarea faptelor Oastei Domnului și a personalităților ortodoxe mai sus menționate aparține Bisericii, singura care poate stabili dacă aceștia sunt ortodocși, dacă practicile lor sunt de urmat sau nu. A crea această ură desăvârșită și această presiune insuportabilă nu face decât să deraieze lupta noastră de la scopul ei real: curățirea Bisericii de erezia ecumenistă, în așa fel încât să avem la un moment dat o ierarhie ortodoxă capabilă să rezolve toate aceste probleme care sunt de competența ei.

Închei acest text, reamintind că singurul motiv pentru care am scris aceste rânduri este acela de a-i atrage respectuos atenția părintelui Matei Vulcănescu că noi, nepomenitorii care ținem calea corectă a luptei antiecumeniste în România de opt ani, nu suntem de acord cu afirmațiile sfinției sale pe care le-am analizat mai sus și nu dorim să fim asociați acestor idei. Aceste afirmații îi aparțin părintelui Matei, așa cum îi aparține și răspunderea pentru ele.

Noi credem cu tărie că întreruperea pomenirii are niște limite foarte concrete, pe care nu dorim să le încălcăm. Ne păstrăm în cadrul acestor limite și nu dorim să luăm asupra noastră obligații care nu ne revin. **Mărturisirea contra ereziei nu poate să devină o mișcare de Reformă, de tipul celei protestante, și noi nu ne vom lăsa ademeniți de mirajul acesta al rezolvării de către noi a tuturor problemelor, reale sau închipuite, ale Bisericii noastre**.

Îl respectăm deplin pe părintele Matei, recunoaștem contribuția substanțială pe care a adus-o conceptualizării luptei antiecumeniste în acești ani, recunoaștem că am avut o colaborare fructuoasă în multe domenii, motiv pentru care îl rugăm să mediteze profund asupra aspectelor pe care eu le-am analizat în acest material, să abandoneze discutarea acestor idei foarte sensibile în public, pentru a nu sminti poporul credincios, să le discute într-un mediu specializat al teologilor, dacă dorește, și mai ales să nu pună în aplicare aceste idei fără acordul întregii Biserici, pentru a nu cădea în vreo înșelare ireparabilă, care să îi anuleze toată jertfa de ani de zile în spațiul mărturisirii dreptei credințe. Acestei rugăminți se adaugă și părinții Ioan Ungureanu, Cosmin Tripon, Mihai Cantor, Vasile Ioviță, Nectarie Câșlaru, care își însușesc cele afirmate de mine în acest articol și speră într-o cât mai rapidă lămurire a acestor puncte de discuție, pentru ca lupta antiecumenistă să nu aibă nimic de suferit.

Note:

[1] Neofit, Patriarh al Constantinopolului, *Pidalion sau Cârma Bisericii Ortodoxe,* Editura Credința Strămoșească, 2007, p. 45.

[2] Vezi și Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox. Legistație și*

administrație bisericească, vol. 2., EIBMBOR, București, 1990, p. 36.

[3] *Ibidem*, p. 409.

[4] Arhim. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, Sibiu, 2005, p. 15, n. 1.

[5] Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox. Legistație și administrație bisericească*, vol. 2., EIBMBOR, București, 1990, p. 36.

[6] Sfântul Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii*, EIBMBOR, București, 1997, p. 7.

[7] *Ibidem*.

[8] *Ibidem*, citând Nil Cabasila, *Tâlcuirea Sfintei Liturghii*, cap, 1.

[9] *Apud* Părintele Cleopa, *Urcuș spre Înviere*, Doxologia, Iași, 2013, pp. 362. În această carte, părintele Cleopa ne vorbește despre cele patru moduri de a ne împărtăși în Biserică: 1. primirea Sfintei Euharistii, ca merinde spre viața veșnică, pe care trebuie să o primim cu pregătire sufletească și trupească; 2. practicarea rugăciunii lui Iisus; 3. ascultarea și punerea în practică a poruncilor evanghelice prin fapte bune; și 4. ascultarea și punerea în practică a cuvântului Evangheliei.

[10] Sfântul Nicodim Aghioritul, *Carte folositoare de suflet despre deasa împărtășire cu Preacuratele lui Hristos Taine,* Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2017.

[11] Preot Ilarion V. Felea, *Tâlcuirea Sfintei Liturghii*, Fundația Iustin Pârvu, f.l., 2012, p. 213.

[12] Ioannis Foundoulis, *Dialoguri liturgice*, vol. I, Editura Bizantină, București, 2008, p. 23.

[13] Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept bisericesc*… ed. cit., p. 37.

[14] *Idem*, p. 38.

[15] Sfântul Nicodim, *op. cit.*, p. 41.

[16] *Pidalion*, p. 48.

[17] Sfântul Nicodim, *op. cit.*, p. 103.

[18] Sfântul Nicolae Cabasila, op. cit., p. 85.

[19] *Pidalion*, nota 194, p. 250.

[20] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/liturghia/agnetul-miridele-cadrul-sfintei-liturghii-70753.html.

[21] Profesor Ene Braniște, Prof. Ecaterina Braniște, Dicționar de cunoștințe religioase, Editura Andreiana, 2010, Sibiu, p. 360.

[22] Sfântul Nicolae Cabasila, *op. cit.*, p. 26.

[23] Sfântul Nicolae Cabasila, *op. cit.*, p. 22.

[24] Sfântul Nicolae Cabasila, op. cit., p. 85.

[25] Preot Ilarion V. Felea, op. cit., p. 221.